

शिक्षा मंडल, वर्धा द्वारा संचालित

श्रीकृष्णदास जाजू ग्रामीण सेवा महाविद्यालय, पिपरी—वर्धा

स्थापना : १९६९

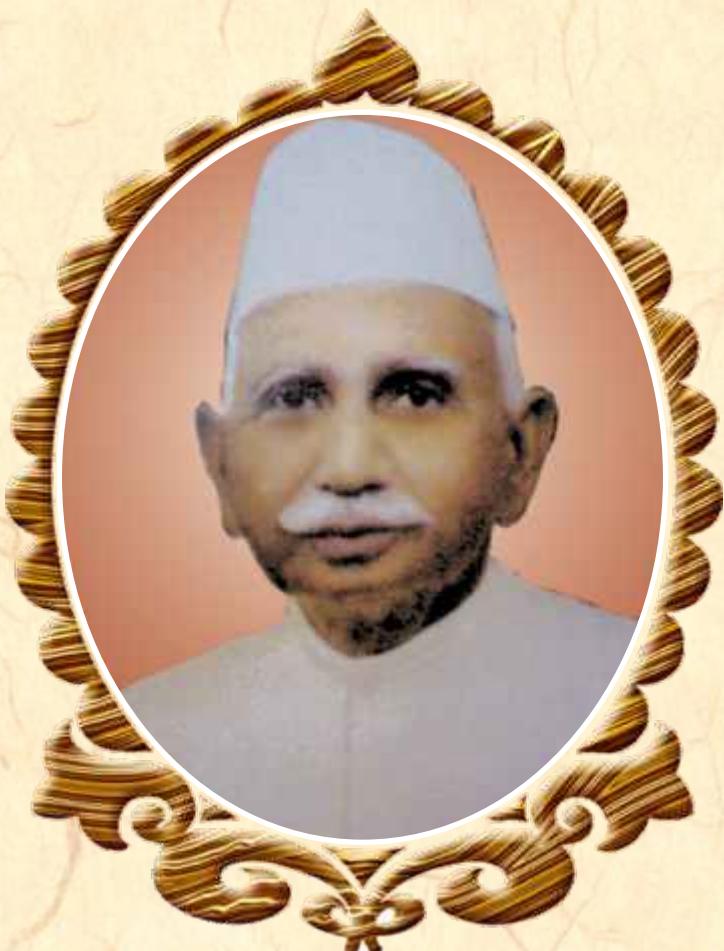
‘नॅक’ द्वारा मानांकित ‘ए’ श्रेणी

ग्रान्थान

—२०२०-२१—

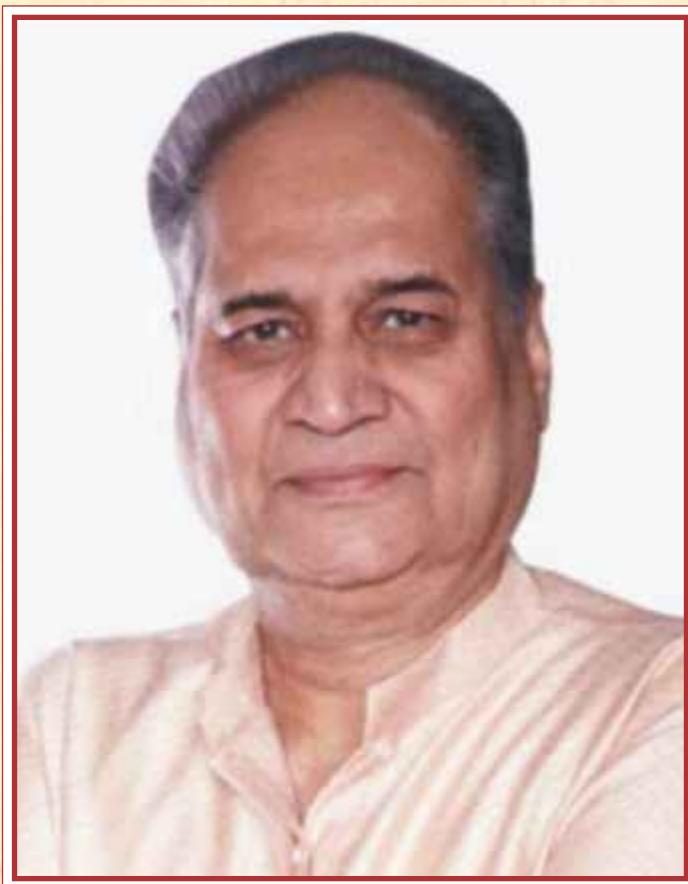
आमचे श्रद्धास्थान

स्व. श्रीकृष्णदासजी जाजू

(२९ ऑगस्ट १८८२-२३ ऑक्टोबर १९५५)

आमचे प्रेरणास्थान

पद्मभूषण श्री. राहुलजी बजाज

अध्यक्ष

शिक्षा मंडळ, वर्धा

आमचे मार्गदर्शक

श्री. शेखर बजाज
उपाध्यक्ष व ट्रस्टी
शिक्षा मंडल, वर्धा.

श्री. मधुर बजाज
ट्रस्टी
शिक्षा मंडल, वर्धा.

श्री. संजीव बजाज
ट्रस्टी
शिक्षा मंडल, वर्धा.

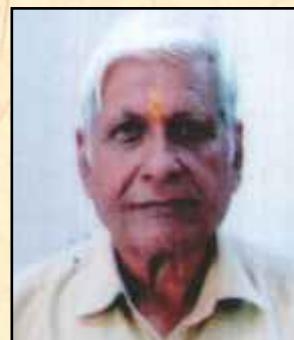
श्री. संजय भागवत
सभापती व ट्रस्टी
शिक्षा मंडल, वर्धा.

श्री. भरत महोदय
उपाध्यक्ष
शिक्षा मंडल, वर्धा.

श्री. पुरुषोत्तम खेमुका
सहसचिव
शिक्षा मंडल, वर्धा.

श्री. अंबिकाप्रसाद तिवारी
सहसचिव
शिक्षा मंडल, वर्धा.

ग्रामधन

वार्षिकांक

२०२०-२१

शिक्षा मंडल वर्धा द्वारा संचालित,

श्रीकृष्णदास जाजू ग्रामीण सेवा महाविद्यालय, पिपरी—वर्धा

(हिंदी भाषिक अल्पसंख्यांक दर्जा प्राप्त)

संलग्न : राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर

स्थापना १९६१

‘नक्क’ द्वारा मानांकित ‘ए’ श्रेणी

फोन नं. ०७१५२-२३०५१८, २३०९९०, फॉक्स : ०७१५२-२३०५१८

email : sjgs_pw@rediffmail.com Website : www.sjgs.shikshamandal.org

शिक्षा मंडल वर्धा द्वारा संचालित,
श्रीकृष्णदास जाजू ग्रामीण सेवा महाविद्यालय,
पिपरी –वर्धा.

- प्रकाशक -

डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत, प्राचार्य
श्रीकृष्णदास जाजू ग्रामीण सेवा महाविद्यालय,
पिपरी – वर्धा.

वार्षिकांक समिती

डॉ. राजेश देशपांडे – समन्वयक
प्रा. मिलिंद माने
प्रा. शिरीष सुतार
डॉ. वैशाली उगले
प्रा. संजय दुधबडे
प्रा. बीना संम्युअल
श्री. संजय फुलझेले

- संपादक मंडळ सदस्य -

निलेश बोबडे
पवन गायकवाड
कु. सीमरन सुटे

या अंकात व्यक्त झालेल्या विचारांशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही.

प्राचार्यांचे मनोगत

दरवर्षी महाविद्यालयाच्या शब्दरूपाने साकारणारा 'ग्रामधन' वार्षिकांक आपल्या हाती देताना आनंद होत आहे. या वार्षिकांकाच्या रूपाने विद्यार्थ्यांच्या सुम प्रतिभेच्या भावनांचा आविष्कार शब्दरूपाने दरवर्षी साकारतो. त्याला दिशा

देण्याचे काम महाविद्यालयाचा वार्षिकांक सातत्याने करीत आहे.

ग्रामीण क्षेत्रातील विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षणाची संधी उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने ग्रामीण सेवा अभ्यासक्रम यशस्वीपणे चालविणारे हे महाराष्ट्रातील एकमेव महाविद्यालय आहे.

विविध अभ्यासक्रमांसोबतच अनेक प्रकल्प, सामाजिक व सांस्कृतिक उपक्रम, आत्मियतापूर्वक सेवाभावाने शिक्षण या वैशिष्ट्यांमुळे महाविद्यालयाने स्वतःचे एक आगळे स्थान निर्माण केले आहे. चांगले जीवनमूल्ये, व्यक्तिमत्व विकास, शिस्तप्रियता, वक्तव्यरपणा, अभ्यासातील गुणवत्ता आणि सेवाभाव जोपासणारे ग्रामीण परिसरातील एक आदर्श, उपक्रमशील महाविद्यालय म्हणून परिचित आहे.

महाविद्यालयात परीक्षांच्या निकालाची उत्तम परंपरा आहे. सत्र २०२० - २१ च्या बी.ए. (आर.एस.) या परीक्षेत कु.गौसिया शेख ८२% गुण घेऊन विद्यापीठातून सर्वप्रथम आली तर इयत्ता १२ वी बोर्डच्या परीक्षेत कु. शितल गायकवाड ८६% गुण घेऊन महाविद्यालयातून प्रथम आली. महाविद्यालयात वर्षभर आयोजित विविध स्पर्धा, क्रीडांगणावर होणाऱ्या क्रीडा स्पर्धा इत्यादी अनेक उपक्रम विद्यार्थ्यांच्या विकासात महत्वपूर्ण हातभार लावत आहे.

विविध उपक्रमांमध्ये तसेच परीक्षांमध्ये उत्तम कामगिरी करणारे सर्व विद्यार्थी महाविद्यालयाच्या गौरवशाली इतिहासाची महनीय परंपरा पुढे चालवित आहेत. राष्ट्रीयस्तरावर क्रीडा क्षेत्रात उल्लेखनीय कामगिरी करणाऱ्या कु. मीताली उरकुडे आणि कु. भावना बावने यांचे मनःपूर्वक अभिनंदन !

महाविद्यालयाच्या करिअर गाईडन्स व कौन्सिलिंग कक्षाच्या वतीने दरवर्षी विद्यार्थ्यांना नोकरीच्या संधी, स्वयंरोजगार व स्पर्धात्मक परीक्षा याविषयांचे मार्गदर्शन केले जाते.

राष्ट्रीय सेवा योजना पथकाचा स्वयंसेवक निलेश बोबडे याला विद्यापीठस्तरीय उत्कृष्ट रासेयो स्वयंसेवक या पुरस्काराने गौरव करण्यात आले. त्याचे मनःपूर्वक अभिनंदन !

महाविद्यालयाच्या यशस्वी वाटचालीत मातृसंस्था शिक्षा मंडळाचे सभापती मा. श्री. संजयजी भार्गव यांचे मार्गदर्शन व प्रोत्साहन यामुळे महाविद्यालय उल्लेखनिय कामगिरी करीत आहे. सेवाभावी व शिस्तप्रिय विद्यार्थ्यांचे सदैव मिळणारे सहकार्य, प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांचे विशेष परिश्रम यामुळे महाविद्यालयाची यशस्वी वाटचाल सुरु आहे याचा विशेष आनंद वाटतो.

या वार्षिकांकाकरिता संपादक मंडळाने अथक परिश्रम घेतले याबद्दल मी त्यांचे विशेष आभार मानतो व वार्षिकांकास शुभेच्छा देतो.

डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत
प्राचार्य

यशाचे मानकरी

कु. तेजस्विता कुंभरे
एम.ए. मराठी – भाग २
२०२० च्या परीक्षेत महाविद्यालयातून प्रथम

कु. गौसिया शेख
बी.ए. (आर.एस.) अंत्य
२०२० च्या परीक्षेत महाविद्यालयातून प्रथम

कु. शितल मोडक
बी.ए. (आर.एस.) द्वितीय
२०२० च्या परीक्षेत
महाविद्यालयातून प्रथम

पवन गायकवाड
बी.ए. (आर.एस.) प्रथम
२०२० च्या परीक्षेत
महाविद्यालयातून प्रथम

सोयल शेख
१२ वी (विज्ञान)
२०२० च्या परीक्षेत
महाविद्यालयातून प्रथम

कु. तृप्ती उरकुडे
१२ वी (कला)
२०२० च्या परीक्षेत
महाविद्यालयातून प्रथम

आयुष गडकर
१२ वी (एम.सी.व्ही.सी.)
२०२० च्या परीक्षेत
महाविद्यालयातून प्रथम

निलेश बोबडे
विद्यापिठस्तरीय उत्कृष्ट
रा.से.यो.स्वयंसेवक
पुरस्कार

शिक्षा मंडल वर्धा, द्वारा संचालित

श्रीकृष्णदास जाजू ग्रामीण सेवा महाविद्यालय, पिपरी- वर्धा.

महाविद्यालय विकास समिती

श्री. राहुल बजाज, पुणे	अध्यक्ष
श्री. संजय भार्गव, पुणे	सभापती
श्री. पी. डी. खेमुका, वर्धा	सहसचिव
प्रा. (श्रीमती) माला माथुर, वर्धा	मनोनित सदस्य
(समाजसेविका)	
श्री. आर. के. मून	शिक्षक प्रतिनिधि
डॉ. एस. एस. चौहान	शिक्षक प्रतिनिधि
डॉ. व्ही. आर. उगले	शिक्षक प्रतिनिधि
श्री. एस. व्ही. फुलझेले	शिक्षकेतर प्रतिनिधि
डॉ. आर. आर. चौधरी	समन्वयक IQAC
कु. शितल मोडक	विद्यार्थी प्रतिनिधि
डॉ. पी. एम. कालभूत	प्राचार्य/ सचिव
श्री. भूपेंद्र लोहिया, वर्धा	विशेष निमंत्रित
डॉ. बी. के. सोनटक्के अधिष्ठाता (कृषी) शिक्षा मंडल	विशेष निमंत्रित

कनिष्ठ महाविद्यालय शाळा समिती

श्री. राहुल बजाज, पुणे	अध्यक्ष
श्री. संजय भार्गव, पुणे	सभापती
श्री. पी. डी. खेमुका, वर्धा	मनोनित सदस्य
प्रा. (श्रीमती) किरण जाजू, वर्धा	मनोनित सदस्य
प्रा. हरीश भूतडा	मनोनित सदस्य
श्री. एम. जी. येल्टीवार	शिक्षक प्रतिनिधि
डॉ. पी. एम. कालभूत	प्राचार्य / सचिव
श्री. भूपेंद्र लोहिया, वर्धा	विशेष निमंत्रित
डॉ. बी. के. सोनटक्के अधिष्ठाता (कृषी), शिक्षा मंडल	विशेष निमंत्रित

अंतर्ग

लेख		पृष्ठ क्र.
1 राष्ट्रीय सेवा योजना आणि युवक	निलेश बोबडे	1
2 उत्थानगुंफा : एक चिंतनकाव्य	रितेश देशकर	3
3 साने गुरुजी	कु.रागिणी मेसेकर	5
4 कोरोनामुळे व्यवसाय व मजुरांवर झालेला परिणाम	सिध्दांत तागडे	6
5 कोरोनामुळे शिक्षणावर झालेला परिणाम	पवन गायकवाड	7
6 आमचा बाप आन् आम्ही : एका असमान्य माणसाची कथा	संकेत जाधव	8
7 माझी आई	कु.रागिणी मेसेकर	9
8 सबके प्यारे ए.पी.जे. अब्दुल कलाम (कविता)	कु. पौर्णिमा नागतुरे	10
9 अंधश्रद्धा	कु. वृषाली सोनवणे	11
10 एकमेकांच्या साथीने (कविता)	कु. अनुष्का डंभारे	12
11 प्रेम कुणावर करावे (कविता)	कु. सिमरन सुटे	13
12 एक कोशीश और (कविता)	कु.तेजस्विनी मेहर	13
14 How to Change Your life	Jay Masram	14
15 Thoughts of APJ Abdul Kalam.	Ku. Samrudhi Moharle	14
16 Life During and After Covid	Ku. Ishika Kamble	15
17 A Friend (Poem)	Ku. Tejaswini Mehar	17
18 Beauty of Nature	Ku. Tejas Thombre	18
19 Discovery of a Super Massive Object of the Centre of the Galaxy	Santanu Nagose	19
18 वार्षिक अहवाल		20-25

राष्ट्रीय सेवा योजना आणि युवक

निलेश बोबडे

बी.ए. (आर.एस.) – अंत्य

‘उठे समाज के लिए उठे – उठे,
जगे स्वराष्ट्र के लिए जगे – जगे,
स्वयं सजे वसुन्धरा संवार दे’

स्वतःच्या (स्वयंसेवकाच्या) विकासासोबत मनामध्ये समाजाप्रतीची आपुलकी, देशाप्रतीचा प्रेमभाव जागृत करणारे लक्ष्य ठेवणारी, समस्त जगाला मानवतेचे संदेश देणारी, ‘माझ्यासाठी नव्हे तर तुमच्यासाठी’ (Not me But you) असे बोधवाक्य सांगून इतरांप्रतीचा जिव्हाळा दर्शवून समाजाप्रतीचे कर्तव्य, युवकांच्या मनात जागृत करणारी, देदिप्यमान इतिहासाची साक्षीदार व देशाच्या उज्ज्वल भवितव्याची समृद्ध परंपरा चालविणारी अशी ही आपली राष्ट्रीय सेवा योजना.

रा.से.यो. ची पार्श्वभूमी अत्यंत साधी होती. महात्मा गांधी यांच्या विचारांना समाजापुढे मांडण्यासाठी व पं. जवाहरलालजी नेहरू यांचे स्वप्न साकार करण्यासाठी राष्ट्रीय सेवा योजना २४ सप्टेंबर १९६९ साली तत्कालीन राज्य सरकारच्या सहकाऱ्याने सुरु करण्यात आली. महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या मनात सामाजिक जाणीव निर्माण करून त्यांचा सर्वांगीण विकास करणे तसेच त्यांच्यामधील नेतृत्वगुण विकसित करून त्यांच्या जवळ असलेल्या कला गुणांना वाव देणे या उद्देशाने राष्ट्रीय सेवा योजनेची स्थापना झाली.

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज आपल्या भजनाद्वारे युवकांना संदेश देताना म्हणतात की,

‘एक तरी अंगी असू दे कला
नाही तरी काय फुका जन्मला’

मनुष्याच्या आयुष्यातील युवा अवस्था ही अत्यंत धडाडीची असते असे म्हणतात. ‘युवा’ शब्दाला

उलटे लिहिल्यास ‘वायु’ असे येतो. वायु हा कुठे, कसा, कधी धुड्युस घालेल याची शाश्वती ज्याप्रमाणे आपण देऊ शकत नाही; त्याच प्रमाणे ‘युवा’ हा कुठे, कधी काय करेल याचीही शाश्वती कोणी देऊ शकत नाही.

युवकाला सुयोग्य मार्गदर्शन व शिक्षण मिळाले तर तो आपल्या देशाच्या विकासात उत्तम प्रकारे सहकार्य करू शकतो. देशाचे उच्चवल भवितव्य हे त्या देशातील युवकांवर अवलंबून असते असे म्हणतात. आजच्या या बदलत्या समाजरचनेत, धकाधकीच्या जीवनात इतरांप्रतीची आपुलकी ठेवून दुसऱ्यासाठी झटणाऱ्या संस्था आज कमीच आहे.

जे दुसऱ्यासाठी जगतात खच्या अर्थाने तेच जिवंत असतात; बाकी जिवंत असूनही मेल्यासारखेच होत. – स्वामी विवेकानंद

दुसऱ्यासाठी जगणे हेच खरे जगणे असा संदेश स्वामी विवेकानंदांनी दिला आहे आणि हीच शिकवण राष्ट्रीय सेवा योजना युवकांना विविध मार्गाने दत आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी तत्कालीन शिक्षण पद्धतीवर भाष्य करतांना म्हटले होते “विद्यार्थी शाळा, महाविद्यालयामध्ये जे शिकतात ते समाजात कुठेही घडत नाही आणि जे समाजात घडते ते कुठल्याही शाळा महाविद्यालयामध्ये शिकविले जात नाही.” ही शोकांतिका रासेयोच्या माध्यमातून कुठेतरी कमी होतांनाचे चित्र आज मला दिसून येत आहे. कारण शिक्षणाबोरवरच समाज शिक्षणाचे धडे गिरवितांना आज विद्यार्थी दिसत आहे. शहरातला विद्यार्थी आज खेड्यात जाऊन त्यांच्या समस्या समजून घेऊन त्याचे निराकरण करण्याचा प्रयत्न करत आहे.

या कोवळ्या कळ्यांमाजी ।
लपले ज्ञानेश्वर, रवींद्र, शिवाजी ।
विकसता प्रकटील समाजी ।
शेकडो महापुरुष ॥

ग्रामगीता (अ. १९ ओ. ७६)

अर्थात ही आजची मुले अथवा लहान मुले हे कोवळ्या पुष्पकळी प्रमाणे असून त्यांचा योग्य विकास झाला तर त्यांच्यातून छत्रपती शिवाजी महाराज, संत ज्ञानेश्वर, रवींद्रनाथ यांचे सारखे शेकडो महापुरुष जन्माला येतील. 'वयाच्या १६ ते २५ पर्यंतच्या काळात माणसाला सर्व गोष्टीचा समज येतो असे म्हणतात. परंतु याच काळात योग्य मार्गदर्शन व शिक्षण मिळाले तर लहान वयातच माणूस प्रगल्भ बनतो. राजमाता जीजाऊंनी योग्य शिक्षण देऊन राष्ट्राला हिंदवी स्वराज्याचे जनक छत्रपती शिवाजी महाराज व हिंदवी स्वराज्याचे 'धाकले धनी' सूर्य तेजसम कण्खरवृत्तीचे छत्रपती संभाजी महाराज दिले, असे एकच नाही तर अनेक उदाहरणे आपल्याला इतिहासामध्ये सापडतील. ज्यांनी लोकांसाठी म्हणजेच समाजासाठी, राष्ट्रासाठी जीवन जगून स्वतःच्या प्राणाची आहुती दिली. म्हणूनच शिक्षणाला पूर्वीपासूनचे महत्व दिले गेलेले आहे. आणि आज मूल्य शिक्षण देण्याचे काम राष्ट्रीय सेवा योजना करत आहे. माजी प्रधानमंत्री इंदिरा गांधी यांनी या योजनेमुळे "महाविद्यालयीन, विद्यापीठीय युवकांना राष्ट्रीय छात्र सेनेप्रमाणे (एन.सी.सी.) समाजसेवा व राष्ट्रसेवा करण्याची नवी संधीच मिळत आहे" असे म्हटले होते.

आध्यात्मिक दृष्टिकोनातून या सर्वांकडे प्रकाश टाकायचा झाल्यास असे म्हणता येते. "सेवेपेक्षा श्रेष्ठ असे कोणते कर्म नाही, नर सेवा नारायणाची पूजा तर नारी सेवा लक्ष्मीची पूजा" आध्यात्मामध्ये सेवेला जास्त महत्व देण्यात आलेले आहे.

संत तुकाराम महाराज म्हणतात,

'जगाच्या कल्याणा संताच्या विभूती,
देह करवितो परोपकारे
भूतांची दया हे भांडवल संता,
आपल्या ममता नाही देही –

अर्थात जे आपले देह जगाच्या भल्यासाठी झिजवितात ते कोणत्या संतापेक्षा कमी नाही ते संतच आहेत. मानव दया म्हणजेच मानवता हेच खरे धन आहे. कारण स्वतःसाठी माणूस काहीच करू शकत नाही हे संत तुकाराम महाराजांनी आपल्या प्रबोधनातून समाजाला सांगितले होते. आज आपण बघतो धार्मिक ठिकाणी असंख्य लोक स्वयंसेवक म्हणून कार्यरत असतात. कारण ते कार्यते सेवा म्हणून समाजात करत असतात. सेवा हीच देवभक्तीचे उत्तम उदाहरण आहे, असे नसते तर वीनाकारण शबरीने रस्ते गावातील रोड स्वच्छ केले नसते. कारण तीला माहिती होते एक ना एक दिवस प्रभू श्रीराम तीला दर्शन देणारच. म्हणूनच सेवेचा ध्वज उचला म्हणजे आयुष्याचे खरे सार्थक होईल.

'सेवा करा हो सेवा बहुपुण्याचा ठेवा'

शेवटी एवढंच म्हणेल मित्रानों, आजची परिस्थिती बघता ही वेळ आज स्वतःसाठी नाही तर इतरांसाठी जगण्याची आहे. स्वतःसाठी तर प्रत्येक जण जगतो आपण या समाजासाठी, या देशासाठी जगूया म्हणजे खन्या अर्थात म. गांधी यांच्या स्वप्नातील भारताचे स्वप्न साकार होईल.

'हम जवान आझाद वतन के
आंधी से टकरायेंगे
बंजर धरती के आंगन मे
कोमल फूल खिलायेंगे.....

माणूस किती जगतो हे महत्वाचे नाही, तो कसा जगतो हे महत्वाचे आहे. शंभर फुटाच्या वाळवंटापेक्षा दहा फुटांची फुलबाग चांगली

— कवी कुसुमाग्रज

उत्थानगुंफा : एक चिंतनकाव्य

रितेश देशकर

बी.ए. (आर.एस.) भाग -२

डॉ. यशवंत मनोहर यांचा जन्म २९ मार्च १९४३

मध्ये नागपूर या जिल्ह्यातील येरला या गावी झाला. शिक्षण एम.ए., पी.एच. डी., नागपूर विद्यापीठात मराठीचे अध्यापन, ब्रह्मपुरी येथील अखिल भारतीय दलित साहित्य संमेलनाचे अध्यक्षपद डॉ. मनोहरांनी भूषविले.

'मी सुरुगांवरन चालून पाहिले
ज्वालामुखीवर मी फूलून पाहिले
मी पुनः पुन्हा जहर खाऊन पाहिले
मला नाकारणारे जगणे मी जगून पाहिले
मी जळत्या सुर्याला उराशी कवटाळून पाहिले
मी सुखांना खूपदा दूखवून पाहिले
खूप जखमांनी घरटी बांधली माझ्यावर
खूपदा मी जगण्याशिवाय जगून पाहिले'

ही कविता म्हणजे यशवंत मनोहर यांच्या संपूर्ण साहित्याचा आणि जीवनात आलेल्या अनुभवांचा ज्वलंत पासवर्डच आहे. हा परिघाबाहेरच्या अन्यायात जळत्या जगाचा 'मी' आहे. यशवंत मनोहर म्हणजे एक गूढरम्य सर्जनशीलता आहे. निर्मितीक्षमतेच्या त्यांच्या रास्त अधिकारात एक चमत्कार आहे. अविश्वसनीय वाटावे असे ते वाढ. मयीन विश्व आहे. येरला या गावच्या मातीतच असे काही गुण असावेत की जेणेकरून तिने आपल्या कूशीतून एका युगसाक्षी प्रतिभावंताला जन्म दिला. एखाद्या अद्यायावत प्रयोगशाळेत येरल्याच्या मातीचे परीक्षण केले पाहिजे.

'दोन रस्ते आयुष्याचे आयुष्य दोन रस्त्याचे
एक रस्ता भूकमरी आणि लाचारीचा
तडजोडीचा, आणि स्वतःला विकण्याचा
दुसरा रस्ता विद्रोहांचा,
सरळसोट सत्तेवर जाण्याचा,
जग बदलण्याचा आणि

'स्वतःलाही बदलण्याचा'

कवी डॉ. मनोहर गेल्या तीस वर्षांपासून काव्यलेखन करीत आहेत. ''प्रांरभी'' यांच्या प्रेम कवितेने मराठी वाचकांचे लक्ष वेधून घेतले होते. सुंदर भावमधूर शब्दांची प्रेरणा. उत्कट. तरल, भावनाचे स्पंदन त्यांच्या सुरुवातीच्या कवितामध्ये दिसायचे. यांच्या त्या कविता प्रतिष्ठित, युगवाणी, मनोहर इत्यादी मराठीच्या दर्जेदार नियतकालिकानु प्रकाशित होत असतानाच त्यांच्या कवितेने लक्षवेधी वळण घेतले. त्यातूनच 'उत्थानगुंफा' या त्यांच्या संग्रहाचे प्रकाशन झाले.

या कवीच्या लेखनामध्ये न्यूनगंड, दुबळेपणा, अगतिकता याचा लवले शही नाही. त्यांच्या शब्दाशब्दातून जिवंतपणाचा प्रत्यय येतो.

''शब्दाची पूजा करीत नाही
मी माणसासाठी आरती गातो
ज्याच्या गावात सूर्य नाही
त्याच्या हातात उजेड देतो''

पिढ्यान्पिढ्या अंधाराच्या विळळ्यात जगत असलेल्या दलित वर्गाला आता प्रकाशाची ओढ लागली आहे. अवमानित जिणे न जगण्याचा निश्चय करून माणुसकीचा माथा उन्नत करण्याची, पुन्हा-पुन्हा अन्यायाच्या त्याच विषारी इतिहासाची पुनरावृत्ती होत आहे. असे कवीला वाटते. त्यांच्या 'यापुढे' या कवितेत ते म्हणतात.

'मला मान्य नाही
तुमच्या बोटापुढली दिशा
मला मान्य नाही
परंपरांची वर्णपाती नशा'
सुरुवातीलाच कवी सर्व रुढी, परंपरा,

वर्णव्यवस्था नाकारून तुम्ही सांगाल तसे आम्ही वागणार नाही आणि ते मला मान्य नाही, असे घोषित करतो.

त्या परंपरेवर कवी विधवंसाचा नागर धरतो

‘ मला मान्य आहे फक्त आता

माझ्या पुढची अटळ युद्धभूमी

तिथे प्रथमच जमीनदोस्त होणारी

तुमची संस्कृती

तुमचा परमात्मा

तुमचे आध्यात्म

तुमची मंदिरे

ही तुमची समग्र शस्त्रसागरे

आणि त्यांचे लाडके मायबाप तुम्ही’

यशवंत मनोहरांच्या कवितेत शौर्य, निर्भयता, क्रांतिकारी प्रखरता आणि ह्या युगात चाललेला दलिताचा मुकिसंग्राम विजयाचा, विश्वास जागवतो त्यामुळे त्यांची कविता ही प्रकाशाप्रमाणे स्वच्छ होते. त्यांना सगळ्या संस्कृती, परंपरा, परमात्मा, मंदिरे, पोथ्यापुराणे, शास्त्रे जमीनदोस्त करायची आहे. आतापर्यंत विषमता पोसून अस्पृश्यांना जनावरांपेक्षा खालची वागणूक मिळालेली पाहून ते लढायला तयार झाले आहेत.

कवी त्यांच्या “काढिला खणुनि काळोख” या कवितेत म्हणतात,

“ काढिला खणुनि काळोख

घर कुठेच दिसले नाही

जन्माचे घेऊन ओझे

उन्मळ्लो ठाई ठाई

मी फूटून मारिल्या हाका

नात्याचे येतील म्हणूनी

त्या तृप्त बंद दारांसी

थांबलो भिकान्यावाणी”

या कवितेत ते म्हणतात की, या वर्णव्यवस्थेत त्यांना शोषितांबद्दलची सहानुभूती कुठेच दिसत नाही.

दिसतो तो दुरावाच. जन्माचे ओझे घेऊन ठिकठिकाणी फिरुन देखील कुणीही आपलंस करत नाही. पाहावं तिथं पर्यंत काळोखच दिसतो. प्रकाश कुठेच जाणवत नाही. मी मात्र अंतःकरणापासून हाका मारिल्या पण कुणीही आले नाही. मात्र बंद दाराशी भिकान्यावाणी थांबलो.

व्यवस्थेच्या आतील लोक सुखी असतात याउलट व्यवस्थेने नाकारलेली लोक भिकान्यासारखे जगत असतात.

कवी म्हणतो युगानुयुगे अन्याय, अत्याचार घडत असतात. मनोहरांची भूमिका अशी झुंजार आणि उदात्त आहे. त्यांच्या शब्दाशब्दातून या वाणीतील दाहकतेचा प्रत्यय येतो. त्यांच्या “आम्ही झालो गुंफा” या कवितेत ते त्या विद्रोहाची जाणीव व्यक्त करतात.

“तुमचे आध्यात्म। आम्हालागी शिवी त्याला आम्ही ओवी। गावी कैशी ॥”

कवी म्हणतो की आपल्या स्वार्थी हेतूची पूर्ती करण्याकरिता संस्कृती रक्षकांनी तुमचे हेतू साध्य होण्यासाठी तुम्ही तुमच्या सोयीनुसार नियम, शास्त्रे बनविली. त्यामुळे तुमचे सर्व हेतू साध्य झाले आहे. त्या शोषणावर आधारलेल्या व्यवस्थेलाच तुम्ही संस्कृती असे गोड नाव दिले.

“पाखंड्यांनो आता। नका मारू थापा।

आम्हा झालो गुंफा। उत्थानाच्या ॥”

आपल्या जागृतीची जाणीव करून देण्याकरिता ते म्हणतात, ‘आता तुमचा पाखंडीपणा सर्वांच्या लक्षात आला आहे. त्यामुळे तुम्ही आता थापा मारणे बंद करा. आम्हाला तुमचा सर्व कावा लक्षात आला आहे. आणि एक ना एक दिवस तुमची ही सारी व्यवस्था आम्ही जमीनदोस्त केल्याशिवाय राहणार नाही. कारण आम्ही आता उत्थानाच्या गुंफा झालो आहे’.

साने गुरुजी

रागिणी मेसेकर

११ वी कला

साने गुरुजी यांनी आपल्याला 'जीवन आणि शिक्षण' याबद्दल सांगितले आहे. जीवन म्हणजे काय? आणि शिक्षण म्हणजे काय? हे सांगतांना साने गुरुजी म्हणतात की, 'आमची लहान मुले कोवळ्या पुष्पकळीप्रमाणे असून त्यांचा योग्य विकास झाला तर, त्यांच्यातूनच ज्ञानेश्वर, रवींद्रनाथ व शिवाजीसारखे शेकडो महापुरुष निपजतील.'

नाना आपत्तीना तोंड देत स्त्रियां, मुले, अस्पृश्य, कामगार यांना सुखी व सुसंस्कृत करण्यासाठी मातेच्या हृदयाने झटणारे, एम.ए. पर्यंत शिकून आपल्या जीवनाचा एके क क्षण देशसेवाकार्यासाठी लावणारे व जगातील दुःख, विषमता निवारण्यासाठी प्राणाहुती देणारे वात्सल्यमूर्ती संत, आपल्या वाङ्मय रूपाने अमर असे आदर्श शिक्षक म्हणजे साने गुरुजी.

साने गुरुजींनी आपल्यालाला उच्च शिक्षण म्हणजे काय हे सांगितले आहे. ते म्हणतात की, 'आपण खेड्याला शहरापेक्षा महान म्हणतो, परंतु शहरात जे उच्च शिक्षण आहे. ते खेड्यात मिळू शकत नाही. शहरातून शिकून कोणी खेड्यात आला तरी तो खेड्यातांच्या सहवासाने मूर्ख गावंदळ बनतो. खेड्यामध्ये तो नांगर वाहणारा, नांगन्याच बनेल म्हणून विद्यार्थ्यांनी शिक्षणासाठी शहरामध्ये जाणे गरजेचे आहे. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज म्हणतात, 'श्रोतेहो, अशी भावना ज्या लोकांची आहे. त्यांनी लक्ष देऊन ऐका की येथे शिक्षणाची मूळ कल्पनाच चुकलेली आहे. भपकेबाज पोशाख, बिनाज्ञानाची कोरडी ऐट, बाबूगिरीचा थाट मिरविणे, म्हणजे काही शिक्षणाचे ध्येय नाही.

वडीलांचे शिक्षण जेथे मुलाच्या कामी येत नाही. बाप शेती करतो व मुलगा, नोकरीसाठी फिरतो अशी

अजब शिक्षणाची प्रथा नको आहे. मोठे बाबूसाहेब होणे, काम कमी करून पैसा खूप मिळविणे, दिखाऊ मोह व मोठी पदवी प्राप्त करणे यांना माणसाच्या श्रेष्ठपणाची लक्षणे न समजता हे सर्व विसरून मुलामुलींनी गावाचे भूषण वाढविण्यासाठी शिक्षण घ्यावे. गेल्या पिंडीत ते खपून गेले परंतु आता नुसत्या उच्च शिक्षणाने काम होणार नाही. म्हणून आता शिक्षणातून तयार होणारा भारताचा सुपुत्र कष्टीक व बलवान बनला पाहिजे. शिक्षणामध्ये जीवन जगण्याच्या साधनाचा सुध्दा समावेश होऊन त्याला भोजनासाठी चिंता करण्याची किंवा भीक मागण्याची पाळी येऊ नये. ज्यामुळे तो आपले पोट भरेल व संसारात कोणती अडचण येणार नाही असा एक तरी गुण मुलांमध्ये असला पाहिजे. जीवनातील सर्व आवश्यक गरजांच्या व उदरनिर्वाहाच्या प्रत्येक गोष्टीचा संबंधीत विषयाचा पूर्ण ज्ञानाचा समावेश शिक्षणामध्ये असणे आवश्यक आहे.

नदी, तलाव, विहिरीत विविधप्रकारे पोहणे असे संकटात धावून माणसाचे संरक्षण करणारे शिक्षण असावे. प्रसंगी स्वयंपाक करण्याची कलासुध्दा सर्व मुलामुलींना प्रत्यक्षात शिकविली पाहिजे. हे शिक्षण साधारण दिसत असेल तरी याचेच जीवनात अग्रस्थान आहे.

मुलगी शाळेत भरपूर शिकली परंतु तिला घरी स्वयंपाकच करता येत नसेल तर तिची हुशारकी काय कामाची ठरेल? ते म्हणतात की मुलगी खूप शिकली तरी तिला स्वयंपाक करता यायला पाहिजे. जसे त्या मुलीने शिक्षण घेतले तसेच तिला घरातील स्वयंपाक व सर्व कामे करता यायला पाहिजे नाहीतर शिक्षणाचा काहीही फायदा नाही.

अशिक्षित स्वयंपाक करून खातो, तर सुशिक्षित चने फाकीत बसतो आणि सुईला धागाही न घालता यावा असा माणूस जेथे तेथे पराधीन असतो. मुलाला पंगत वाढता येत नाही. आपल्याच तोच्यामध्ये राहतो असे हे ज्ञान पूर्णपणे व्यर्थ आहे. घरामध्ये जी उणीव असेल तर धडाडीने कर्म करून व धावून दूर करण्याचे शिक्षण हे कामाचे शिक्षण आहे. जीवन यशस्वी करण्याकरिता शिक्षणाद्वारे नम्रता, स्वावलंबीपणा, स्वतंत्रता, निर्भयता व दृढनिश्चय हे गुण वाढले पाहिजे.

दुबळेपण स्वीकारण्यासाठी नसून जीवन सुंदरपणे जगण्यासाठी शिक्षण घ्यायचे आहे. गावावर

गुंडाचा हल्ला झाल्यामुळे सर्व विद्यार्थी खिडक्या, दरवाजे ओढून बंद करीत असतील तर ते शिक्षण काय कामाचे ? म्हणून कुस्ती, मल्लखांब खेळणारे व धडाडीने प्रतिकार करणारे बलवान मुले पाहिजेत व तेच शिक्षण उपयोगाचे आहे. बौद्धिक शिक्षणासोबतच जीवन शिक्षण मिळविण्याकरिता ऋषिकाळात गुरुकूल आश्रमाची व्यवस्था होती. धर्नुविद्या, मल्लविद्या, आयुर्वेद, शास्त्रविद्या अशा उत्तम चौदा विद्या व चित्रकला, कर्मकला, रांगोळ्या, बुरडकाम, कुंभारकाम अशा विविध चौसष्ट कला आचार्य विद्यार्थ्यांना शिकवित होते. शिक्षण हे जीवनोपयोगी असावे.

कोरोनामुळे व्यवसाय व मजुरांवर झालेला परिणाम...

सिध्दांत तागडे

बी.ए. (आर.एस.)-२

आज संपूर्ण जगात कोरोने या विषाणूनी थैमान घातलेले आहे. आणि संपूर्ण जगात लॉकडाऊन होण्याची प्रक्रिया सुरु आहे. आणि कोरोनाच्या महामारीमुळे संपूर्ण व्यवसाय ठप्प म्हणजे बंद पडलेले आहेत. जगातले मोठे-मोठे व्यवसाय आज बंद पडताना दिसत आहेत. व्यवसाय करणाऱ्याला वाहतूकीची गरज भासत आहे. कोरोनानामुळे वाहतूक पण ठप्प पडलेली आहे. कारण जेव्हा दुसऱ्या देशातील व्यावसायिक हा आपल्याला वस्तु आयात करीत नाही तो पर्यंत देशातील व्यवसाय हा सुरळीतपणे सुरु राहू शकत नाही; आणि कोरोनामुळे दुसऱ्या देशातून वस्तू आयात होत नाही. त्यामुळे व्यवसाय हा मंदीमध्ये जाताना दिसत आहे. त्यामुळे भाजीपाला, फळ विक्री फुलांची विक्री, मोठ-मोठे कारखाने, कपडा उद्योग, मोठ-मोठे उद्योग, चप्पल उद्योग असे अनेक प्रकारचे मोठ-मोठे उद्योग बंद पडले आहेत.

आज जगात कोरोनाने थैमान घातलेले आहे. त्यामुळे मजुरांचे बेहाल झाले आहे. अनेक राज्यातून काम करणारे कामगार हे महाराष्ट्रात आलेले होते. पण

कोरोनाने हातपाय पसरवायला सुरुवात केली त्यामुळे महाराष्ट्रात आलेले कामगारांच्या हातातून काम सुटलेले दिसत आहे. दुसऱ्या राज्यातील लोकांना महाराष्ट्र हे कामांच्या दृष्टीने सोयीचे वाटत होते. कोरोनाच्या प्रार्दुभावाने महाराष्ट्रात लॉकडाऊन झाले. त्यामुळे कामगारांच्या हातातून काम हिरावून गेले. त्यांना काम नाही तरे पैसे कोठून येणार. पैसा नाही तर त्यांच्या गरजा कोठून पूर्ण होणार. आणि तशातच सर्व महाराष्ट्रात संपूर्ण लॉकडाऊन झाले असून त्यांना त्यांच्या राज्यात परत जाण्याची पण मुभा नव्हती. आज आपल्याला दिसत आहे. जे लोक फक्त मजुरीवर आपल्या कुटुंबाचा उदरनिवार्ह करतात त्यांना जगणे कठीण झाले आहे. लोकांच्या हातात काम नाही कारण लोकांनी जमा करून ठेवलेला पैसा हा घरातच खर्च होत आहे. मजुरी नसल्याने मजुर वर्ग हा घरची बसून आहे आणि त्यांना जगणे ही कठीण झालेले आहे.

आज जगात कोरोनाच्या वाढत्या प्रार्दुभावाने, बेरोजगाराची समस्या प्रचंड प्रमाणात जाणवत आहे. त्यामुळे सर्वात जास्त नुकसान आपल्या तरुणांचे

झालेले आहे. अनेक तरुणांनी वेगवेगळ्या विषयात पदवी प्राप्त केलेली आहे. तरी सुध्दा त्यांना नोकरी प्राप्त झालेली नाही आणि बेरोजगारीचा दर हा वाढत आहे. सगळे तरुण हा नोकरीच्या आशेने दिवसरात्र मेहनत करीत आहे. तरी सुध्दा त्यांच्या पदरात यश प्राप्त होत नाही आज आपल्याला बघायला मिळत आहे की स्पर्धा परीक्षेची तयारी करणारे विद्यार्थी हे परीक्षेची आतुरतेने वाट बघत आहे. अनेक क्षेत्रात पदभरती हे रिकामी

आहे. तरी पण ते भरण्याची प्रक्रिया होत नाही. सरकार हे तरुणांना आश्वासन देत आहे. पदभरती होणार हे सांगून फक्त विद्यार्थ्यांना दिलासा देत आहे. परंतु बेरोजगारी ही तरुणांना निराशा देत आहे. अनेक तरुणांची स्वप्ने मातीमोल झालेली आहेत. तरुण हा देशाचा आधार स्तंभ आहे, तरी सुध्दा त्यांच्याच आधार हिरावून घेतलेला दिसत आहे.

* * *

कोरोनामुळे शिक्षणावर झालेला परिणाम

पवन गायकवाड
बी.ए. (आर.एस.) भाग -२

कोरोना (कोविड -१९) हा रोग चीनच्या वुहान शहरातून सर्वत्र पसरला. WHO ने या रोगाला वैशिक महामारी घोषित केले. अशा परिस्थितीमध्ये सर्व देश भरात लॉकडाऊन करण्यात आले. अशा वेळी विद्यार्थ्यांचे नुकसान होऊ नये यासाठी ऑनलाईन शिक्षणाचा मार्ग निवडला गेला.

शाळेत जाण्यासाठी बसची, ऑटोची वाट पाहणारी मुलं आता मोबाईल, लॅपटॉप किंवा आयपॅड समोर बसलेली दिसतात. त्याला कारण ही तसेच आहे. कोरोना वैशिक महामारीमुळे सर्वत्र लॉकडाऊन करण्यात आले. गर्दीटाळण्यासाठी शाळा, महाविद्यालये विद्यापीठे बंद करण्यात आली. सोशल डिस्टंसिंग चे पालन करण्यासाठी ही जबाबदारी घेण्यात आली. यातच विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक नुकसान होऊ नये यासाठी ऑनलाईन सिक्षण पद्धतीचा पर्याय निवडला गेला.

ऑनलाईन शिक्षण शाळेचे दोन ते तीन प्रकार सुरु आहेत. पहिले म्हणजे अऱ्पच्या माध्यमातून व्हिडीओ कॉन्फरंसिंग द्वारे शिकविण्यात येते. दुसरा म्हणजे शाळेतील महाविद्यालयातील शिक्षक एका विषयावर व्हिडीओ तयार करून विद्यार्थ्यांना शेअर करतात. यामध्ये विद्यार्थ्यांना काही अडचण असल्यास ते व्हॉट्सू अऱ्पच्या माध्यमातून सोडविण्याचा

प्रयत्न करतात. पण यामध्ये बहुतेकांच्या घरी फक्त पालकांजवळ्य मोबाईल असल्यामुळे मुलाचे आई वडील हे जेव्हा बाहेर आपल्या कामासाठी जात असतात त्यामुळे काही व्हिडिओ लिंक आहे. ती मुलांना रात्री ते परत आल्यावरच दाखवू शकतात. पण दिवसभर खेळून मुले रात्री थकलेली असतात. संध्याकाळी त्यांची इच्छा नसते.

वर्गात शिक्षक शिकवत असताना विद्यार्थ्यांच्या चेहऱ्यावरचे हावभाव वाचत असतात. त्यामुळे विद्यार्थ्यांना समजले की नाही याचे आकलन शिक्षकांना होत असते. परंतु ऑनलाईन शिक्षणपद्धती मध्ये तसे काही होत नाही. विद्यार्थ्यांना कळल की नाही हे शिक्षकांना कळत देखील नाही.

ऑनलाईन शिक्षणासाठी आवश्यक असणारे मोबाईल, लॅपटॉप, हाय स्पीड इंटरनेट या पायाभूत सुविधा विद्यार्थ्यांकडे आहे की नाही याचाही विचार शिक्षकांना करायचा आहे. शासनाच्या शाळेत, महाविद्यालयात शिकणारा विद्यार्थी हा सामान्य कुटुंबातील असतो. त्याच्या घरात एकच स्मार्टफोन असतो. त्यातही हाय स्पीड इंटरनेटची व्यवस्था तो कसा करणार? यामुळे विद्यार्थ्यांच्या आर्थिक अडचणीची बाजू समजून घेणे तितकेच महत्वाचे आहे.

आमचा बाप आन् आम्ही : एका असमान्य माणसाची कथा

संकेत जाधव

बी.ए.(आर.एस.) -२

“ आई घराचं मांगल्य असते, तर बाप घराच अस्तित्व असते, त्यांच्या अस्तित्वाला आपण सर्वांनी जपलं पाहिजे”.

“ ही कथा आहे एका सामान्यातील असमान्य माणसाची ” वडिलांचे महत्व अधोरेखित करणारं ‘आमचा बाप आन् आम्ही’ हे डॉ. नरेंद्र जाधवांचे एक महत्वाचे पुस्तक आहे. त्यांच्या पुत्रांनी आपल्या वडिलांच्या संबंधीच्या आठवणी त्यांच्या शब्दात कथित केल्या आहेत. लेखकांनी त्यांच्या बाबाने केलेले संस्कार ही रेखाटले आहेत. ” ही कथा आहे मुलांच्या प्रगीतसाठी सतत धडपड करणाऱ्या, त्यांना सतत प्रेरणा देणाऱ्या, त्यांची मने घडविणाऱ्या आणि तरीही ”मी” पणाच्या बाह्यांगापासून दूर आलेल्या बापाची !

‘आमचा बाप आन् आम्ही’ हे पुस्तक आजच्या पिढ्यांसाठी अतिशय महत्वाचे व प्रेरणादायी ठरते. कारण आजच्या पिढ्यांमध्ये संस्कार, मान— सन्मान करणे आवश्यक आहे. जीवन कसे जगायचे ? दुसऱ्यावर मात कशी करायची? जीवनात संभवणाऱ्या प्रश्नाचे निराकरण कसे करायचे ? स्वतःशी व इतरांशी प्रामाणिक कसे राहायचे ? शिक्षणात कसे राहायचे? शिकतांना पुढे कसे जायचे ? इत्यादी सर्व गोषी ‘आमचा बाप आन् आम्ही’ हे पुस्तक शिकवून जात आहे. इतकेच नाही तर भारतीय समाजीवनात अर्धशतकात झालेला सामाजिक बदल यामध्ये रेखाटला आहे.

लेखकाच्या वडिलांनी जातीच्या लोकापवादाची , वरिष्ठांच्या अधिकाराची आणि मुख्य म्हणजे दारिक्ष्याचीही भूमिका कधीच आपल्या मनात बालगली नाही आणि लेखकाचे वडील दलित समाजात जन्माला येऊनही त्यांचा आत्मविश्वास कधी कमी झाला नाही, हे त्यांनी मुलाला दिलेल्या ‘किसीको उरना नही’ या

मंत्रावरुन स्पष्ट होते.

‘कोणत्याही क्षेत्रात जात असतांना सर्वोच्च यश मिळवा’ ही त्याची गुंतवणूक होती. वेगवेगळ्या पदावर आल्यावर मुलाने याचे पालन केले आहे. हे त्यांचे व्यक्तिचित्र वाचल्यानंतर लक्षात येते. ‘आपल्या विद्वतेचा उपयोग रसातळातल्या सामान्य माणसाला झाला तर ते खरे, नाही तर निरर्थक’ हा संदेश आपल्याला या पुस्तकातून मिळतो. आपल्या शिक्षणाचा आणि आपल्यामध्ये असलेल्या चांगल्या गुणाचा उपयोग सामान्य माणसाला झाला पाहिजे ही प्रेरणा या कथेमधून मिळते.

‘आमचा बाप आन् आम्ही’ हे पुस्तक वाचताना मला जेवढा आनंद झाला, तेवढेच दुःख ही झाले. हे पुस्तक वाचताना मला दुःख होण्याचे कारण असे आहे की, डॉ. नरेंद्र जाधव यांनी आपल्या वडिलाचे केलेले कौतुक त्यांना आपल्या वडिलांबद्दल असणारा अभिमान हे खरोखर लोकांच्या मनात वडिलांबद्दल आदराची भावना निर्माण करण्यासारखेच आहे. पण माझ्या मनात मात्र ही भावना निर्माण होणे मला अशक्यपणाचे वाटते, कारण माझ्या वाट्याला हे सुख आले नाही. लेखकाच्या वडिलांसारखेच वडील मिळायला हे भाग्य लागते, लेखकाला मिळालेले हे त्याचे भाग्य वाटते. वडिलाच्या चांगल्या संस्कारामुळेच मुले वेगवेगळ्या पदाधिकारी बनू शकतात असे या पुस्तकातून शिकायला मिळते आणि असे संस्कार मुलावर करणारे वडील मिळणे हे मुलांचे भाग्य, तसेच वडिलाच्या संस्कारांना जपणारे मुलं मिळणे हे वडिलांचे भाग्य. आपल्याला वाचनामध्ये रमवून ठेवण्याची शक्ती ‘आमचा बाप आन् आम्ही’ या पुस्तकामध्ये आहे.

माझी आई

रागिणी मेसेकर

वर्ग ११ वी (कला)

'आ'म्हणजे आत्मा आणि 'ई'म्हणजे ईश्वर 'आई' या शब्दापासून आपल्या आयुष्याची सुरुवात होते.

आई म्हणजे देवाचे रूप. असे म्हणतात की, स्वतः या जगात येऊ शकत नाही म्हणून देवाने आईला जगात पाठविले. आपल्या सर्वांच्याच आयुष्यात आईचे महत्वपूर्ण स्थान असते व त्याबद्दल शब्दात सांगणे कठीण आहे. तिच्या संस्कारामुळेच आपण घडलो.

माझी आईसुध्दा मला घडविण्यात दिवस रात्र कष्ट घेत असते. घरातील प्रत्येक व्यक्तीला काय हवं, नको याकडे तिचे लक्ष असते. मी कधी आजारी पडले तर ती रात्रभर जागते आणि माझी काळजी घेते.

माझी आई मला काय चांगले व काय वाईट याबद्दलही काळजी घेते. मी कधी रुसले तर मला गोड बोलून ती मला हसविते.

मी स्वतःला इतकी भाग्यवान समजते की, देवाने मला एवढी प्रेमळ आई दिली.

आई माझा गुरु, आई कल्पतरु
सौख्याचा सागर, माझी आई
मांगल्याचे सार, अमृताची धार
प्रीतीचे माहेर, माझी आई.

खरचं आईविना आपण आयुष्याची कल्पनाच करू शकत नाही. जसे वृक्ष स्वतः उन्ह झेलून इतरांना सावली देतात, तसेच आई दुःख झेलून आपल्याला मायेची सावली देत असते.

माझी आई माझी व परिवारातील सर्व सदस्यांची काळजी घेत असते. माझी आई प्रेमळ व कष्टाळू आहे. सकाळी लवकर उठून, देवपूजा करणे, स्वयंपाक करणे, ही तर तीची रोजची दिनचर्या त्यातून तिला कधीच सुट्टी मिळत नाही.

आई म्हणूनी कोणी आईस हाक मारी स्वामी तिन्ही जगाचा, आईविना भिकारी, हालात बुरे थे मगर अमीर बनाकर रखती थी, हम गरीब थे, ये बस हमारी मॉ जानती थी।

'आई'या शब्दात फक्त दोन अक्षरे आहेत. पण या शब्दात नभाइतके सामर्थ आहे. आईच्या ममतेपुढे सान्या जगाचे प्रेम फिके पडते. सर्व देवतात आई हे आई हे दैवत थोर आहे. आईची महती सांगायला माझे शब्द अपुरे पडतात.

असेल जर मला, मानव जन्म पुन्हा...
आई तिच्या पोटी, जन्मा येईल पुन्हा...
आईचे मन
नाही रे कळणार बाळा
आई हृदय तूला
आनंदात लहानाची मोठी हो
हेच मागते देवाला.
आई नाही तर,
काही नाही
आई म्हणजे ती जिने आपल्याला जन्म दिला,
आईने सुंदर जग दाखविले. का एवढी मोठी समजदार झाली.

लहान असती तर बरं झालं असतं.
आई आई म्हणून रडली असती
माझी आई मायेचा सागर आहे.
आईची माया ही खूप कोमल असते. माझी आई मला खूप आवडते. माझ्यावर आणि माझ्या परिवारातल्या सर्व सदस्यांवर ती जीवापाड प्रेम करते.

माझी आई तीच्या परिस्थितीमुळे फक्त दहावीपर्यंत शिकली आहे. पण ती खूप जिढी आहे. माझ्या शिक्षणासाठी ती खूप राबते. तिचे कष्ट आठवले

की माझे डोळे भरून येतात . तिला वेळ मिळाला की ती तीच्या काळामधल्या गोष्टी सांगते. मला ती नेहमी शिक्षणाबरोबर चांगला माणूस म्हणून घडविण्याचा पुरेपूर प्रयत्न करते. माझ्याकडून कवचित एखादी चूक झाल्यावर ती समजावून सांगते. पुन्हा अशी चूक कधीच नका करु अशी समजावते. मी चांगले काम केल्यावर ती माझे खूप कौतुक करते. माझ्या चेहरा पाहून ती माझ्या मनातले विचार ओळखवते.

माझी आई ही माझ्यासाठी सगळे काही आहे. आई, गुरु देव, माझी आई माझ्यासाठी जी वस्तू लागली ती सर्व वस्तू आणून देते. कधीही तिच्या तोंडातून नाही हा शब्द निघाला नाही. तिच्याकडे पैसे नसले आणि मी तीला म्हणाली आई ला हे पाहिजे ती मला लाडाने आणि प्रेमाने समाजावते की बेटा आता तर काही समर्थ्येमुळे मी आज देऊ शकणार नाही. मी पुढल्या वेळेस तुला नक्की देईल. आईचे प्रेम हे फुलांच्या कोमल कण्ठी सारखे असते.

ममी हा शब्द खूप लोकांना आवडत नाही. लोक म्हणतात की, आई हा शब्द खूप चांगला आहे. तोंडातून आई निघालं की मनाला खूप चांगलं वाटते. 'आईची माया हिच देवाची कोमल काया' अतिशय

सुंदर असते. आई आमच्यावर खूप प्रेम करते. ती शेतामध्ये राबते व दिवसभर कष्ट करते. मी म्हटलं की ती मला म्हणायची की बेटा कष्ट तर आम्ही करतोच पण आमच्यासारखे तुम्ही असे कष्ट कधी करु नका. हे तर कष्ट आम्ही तुमच्यासाठीच करतो. तुम्हाला शिकवण हे आमच काम आहे. तुम्ही चांगले शिका, आणि आमच नाव मोठं करा. ती म्हणते की तुम्ही, ज्या शिक्षकांकडून शिक्षण घेतले त्या शिक्षकांना तुमच्यावर गर्व असला पाहिजे की, आमचे विद्यार्थी खूप मोठे झाले आणि आम्हाला त्यांच्यावर गर्व आहे.

आई माझी मायेचा सागर
दिला तिने जीवना आधार

आई ही मायेचा सागर आहे. आईविना काहीही संभव नाही. तिने आपल्या जीवनाला प्रेमाचा आणि मायेचा आधार दिला आहे.

आईने आपल्याला लहानाचं मोठे केले. आपल्याला चालता येत नव्हते तीनी आपल्याला बोट धरून चालायचं शिकविल. तिने आपल्याला मायेच्या प्रेमाने करुवाळून मोठं केलं. देवाची मी मनापासून इतकी आभारी आहे की देवाने आम्हा सर्वांना एवढी चांगली आणि प्रेमळ आई दिली.

सबके प्यारे ए.पी.जे. अब्दुल कलाम

देश का सच्चा सपूत था वो ।
जात पात से परे नेक बन्दा था वो ।
युवाओ का सच्चा साथी
फकिराना जिंदगी जीकर जिसने
देश को ताकदवर बनाया ।
सबसे चहिता राष्ट्रपति कहलाकर
दिलो में अपनी जगह बनाया ।
अनगिनत यादो मे बस गया
'मिसाईल मैन' कहलाने वाला
अलविदा दोस्तो कह गया ।
ए.पी.जे.अब्दुल कलाम

कु. पौर्णिमा नागतुरे
११ वी (कला)

अंधश्रद्धा

कु. वृषाली सोनवणे

बी.ए. (आर.एस.) भाग –२

अंधविश्वास हा मानव जातीला एक अभिशाप आहे. मानव पुण्य करतो तर त्याला फळ मिळते. त्यावर सुध्दा अंधविश्वास बाळगून बसतो त्याला वाटते की हे देवाने घडून आणले, तसे काही नसते. ह्या जगात राक्षस आहे तर देव आहे, खोटेपणा आहे तर सत्य आहे. तसेच पूण्य आहे तर पाप आहे. ज्या लोकांनी वाईट काम केले त्याचे फळ सुध्दा याच जन्मी फेडावे लागत. त्यात काही शंका नाही देवावर विश्वास ठेवावा. पण अंधश्रद्धा बाळगून्ये. देव नाही म्हणत की उपवास धरा पण लोकांची श्रद्धा. तसेच ह्या जगात खूप साधू, ढोंगी गावात फिरत असतात. आणि लोकांना फसवत असतात. आणि लोक डोळे बंद करून त्यांच्यावर विश्वास ठेवतात. मी हे नाही म्हणत आहे की, 'देवावर विश्वास ठेवूनका, मी तर ह्या ढोंगी साधूवर विश्वास ठेवूनका' असे म्हणते, आपण जर चांगले काम केले तर त्याचे फळ नक्की चांगले मिळते.

तुम्ही कोणतेही गाव बघा कोणी ना कोणी ढोंगी साधू असतो. जो लोकांना फसवत असतो. मनुष्य आयुष्यभर कष्ट करून आपली जमापुंजी ह्या ढोंगी लोकांना देतात.

मला सांगा परीक्षेच्या आधी देवाला दिवा व अगरबत्ती लावून देवापाशी हात जोडून म्हणतो देवा मला पास कर आणि पेपरला जातो. पास करणे हे देवावर अवलंबून असते की आपण मेहनत करून ते सोडवतो, त्याचे फळ असते? देव पास करत नाही तर आपली मेहनत पास करते.

आपल्याला काही रोग झाला तर देव दुरुस्त करून देत नाही. आताच बघ एवढी भयानक महामारी कोरोना आली त्यावर देवर्णी उपाय केला का? की ह्या

जगातल्या डॉक्टरांनी ? हे तुम्हीच तुम्हीच सांगा. असे अनेक प्रश्न निर्माण होतात. त्यावर उत्तर एकच, विश्वास असावा पण अंधविश्वास नसावा.

स्वतःवर संकट आले की स्वतःलाच सावरावे लागते देव जवळ येऊन मदत करत नाही. गावातील लोक साधूंवर विश्वास ठेवून त्यांना पैसे, जमीन देवून त्यांचे पोट भरतात. एवढाच विश्वास साधूंवर असेल तर म्हणावे त्यांना की, ह्या जगातील जातीभेद, स्त्रीभृणहत्या, महिलांवर होणारे अत्याचार, बालमजूरी मिटवून दाखव.

गावातील परिस्थिती अशी आहे की, एका झाडाखाली दगडाला शेंदूर लावून व एक दिवा ठेवला तर त्याला ढोंगी सुध्दा देव समजेल. अहो जगभरात असे कित्येक प्रकरणे समोर येतात, की साधूने मुलीवर बलात्कार करून तिला मारून टाकले.

आपल्याला घर जर बांधायचं असेल तर घराचे दार दक्षिणेला असतात. तर लोकांची अशी समजूत आहे की पूर्वेला घर असेल तर शुभ आणि उत्तरेला असेल तर अशुभ असे असते का? घर कसेही बांधा घराला घरपण तेव्हाच येते. जेव्हा घरातील व्यक्ती व नाते चांगले आहेत. देवाला दगडात शोधून काही होणार नाही. देव आपल्यातच असतो, आपले चांगले गुण, आपले संस्कार, चांगली वागणूक, दुसऱ्यांची मदत करणे महत्वाचे आहे.

आपण देवाला हात जोडण्यापेक्षा आपल्या आई-वडीलांना जोडा, त्याच्यात खन्या अर्थने देव आहे. मुलं मोठे झाले की आई वडिलांना घरातून हकलून देतात. आईवडील काही न म्हणता वृद्धाश्रमात राहतात. त्यांनी मुलाला लहानाचे मोठ केले. आणि

त्यांना गरज असतांना बाहेर काढताना मुलाला
त्यांच्यात देव दिसत नाही का ?

म्हणूनच म्हणते की, देवांवर विश्वास असावा
पण अंधविश्वास नाही. आयुष्य खूप छोटं आहे. मित्र
मैत्रींनो त्याला आकार कसा द्यायचा हे तुम्ही ठरवा.

एकमेकांच्या साथीने

रस्ते सगळे ओस झाले
बंद झाली दुकाने
फक्त एवढ सांगा राव
मरता येईल का सुखाने ?
पैसे पैसे करून तुम्ही
गावे ओस सोडली
खाली केले वाडे
काळी आई उघडी पाडली

काही तरी बोला की,
या शरमलेल्या मुखाने
फक्त एवढं सांगा राव
मरता येईल का सुखाने ?
घरदार काळी माती,
मायबाप नाती गोती
विसरून गेले होते तुम्ही
गावाकडच्या रीतिभाती
एकरी नाव घेता घेता
विरत होते उखा
फक्त एकदा सांगा राव
मरता येईल का सुखाने ?
हवेत उडत उडत तुम्ही
जमीन विसरून गेलात
माती उघडी करून
तुम्ही अतिप्रसंग केलात
गोरडोर कापून सुध्दा
छाती काढली धाकाने
फक्त एवढ सांगा राव

अशा ढोंगी साधू लोकांवर विश्वास ठेवण्यापेक्षा
स्वतःवर विश्वास ठेवा.

नव्या पिढीने गावातील लोकांची समजूत
काढावी, त्यांना श्रधा व अंधश्रधा यांच्यातील फरक
समजावा यासाठी जनजागृती करावी.

मरता येईल का सुखाने ?

तुम्ही गाव सोडून पळला पण
तुम्हाला पळवतेय बिमारी
कोणी म्हणतो आपत्ती तर
कोणी म्हणतो महामारी
काही का असेना पण
सोबत चालू एकीने
पळवून लावू महामारी
एकमेकांच्या साथीने

कु. अनुष्का र. डंभारे
वर्ग १२ वा (विज्ञान)

भरलेला खिसा माणसाला 'जग' दाखवतो
आणि रिकामा खिसा जगातील '' माणस ''
दाखवतो, ज्याला शंभर किलो धान्याचं पोतं
उचलता येतं, त्याला ते विकत घेता येत नाही
आणि ज्याला विकत घेता येतं, त्याला ते
उचलता येत नाही, 'विचित्र 'आहे पण सत्य
आहे.

— पु.ल. देशपांडे

केवळ बौद्धिक भरारी म्हणजे शिक्षण नव्हे; तर
विविध प्रवृत्ती व भावना यांना योग्य असे
सुसंस्कृत वळण लावणे म्हणजे शिक्षण.
शिक्षणातून केवळ साक्षर निर्माण करायचा
नसून 'सूंदर माणूस' निर्माण व्हायला हवा.

— डॉ. राधाकृष्णन्

प्रेम कुणावर करावे.

प्रेम कुणावर करावे ?

जो आपल्याला आवडतो त्याचावर,
की, ज्याला आपण आवडतो त्याच्यावर?

प्रेम कुणावर करावे ?

मन वेधून घेणाऱ्या गुलाबावर
की त्याला जपणाऱ्या काळ्यांवर ?

प्रेम कुणावर करावे ?

जन्म घेटलेल्या मायभूमीवर
की, तीच्यासाठी प्राण अर्पण करणाऱ्या जवानांवर

प्रेम कुणावर करावे ?

सुंदर नाजूक वेलीवर,
की तिला आधार देणाऱ्या वृक्षावर ?

प्रेम कुणावर करावे ?

रंगबेरंगी दिसणाऱ्या फुलपाखरांवर,
की तिला बागडण्याची चेतना देणाऱ्या वाञ्यावर ?

तुम्हीच सांगा.....

प्रेम कुणावर करावे ?

परवा भेटलेल्या मुर्लीवर/मुलांवर

की आयुष्यभर आपल्यावरून जीव
ओवाळून टाकणाऱ्या,
“आईवडिलांवर”

कु.सीमरन सुटे

बी.ए. (आर.एस.) भाग -२

एक कोशीश और

एक कोशीश और, जीने की तू कर ले
के जिंदगी हर बार, धोखा नही देती।

नजरे उठाकर जिन्दगी का, सामना कर ले
के आज भी मंजिले, तेरी राह देखती।
माना काटे बिछे तेरी राहो मे, जरा कदमो को आगे
तू बढाकर तो देख

माना के तेरे आंसु ढलते अंधेरों मे
रात भी रोशन होगी, तू हंसकर तो देख
हाँ अकेली तन्हाँ आखो से, आंसू बहते जरुर है
लेकीन बहते आंसुओं को, मुस्कुराना सिखा दे
जीवन की राहो में, कदम डगमगाते जरुर है।
तू डगमगाते कदमों को संभलना सिखा दे।
गुमनाम नाम तेरा, सबके ओठ गुनगुनायेंगे
बस कर ले, तू एक कोशीश और...

कु.तेजस्विनी मेहर
११ वी (विज्ञान)

How to Change Your life

Jay S. Masram

11th (Science)

If you don't change your routines learn new things, improve, make sacrifices and discover new challenges and everything will remain the same.

If you try to do the best you can, work hard and find out what you are passionate about, your ideas will be unique and original.

If make your positive attitude visible to everyone, let people who

treat you badly feel that you are someone who is willing to give everything.

Start seeing everything that happens to you like an opportunity.

It is your project your dream . Even if you need help which is normal, it has to be you who put in the most amount of work. And with this attitude you improve and inspire others to do the same.

Thoughts of APJ Abdul Kalam.

Samrudhi K. Moharle
11th (Science)

In life no one will remember how you looked, walked, talked or what you did...

Everyone just remembers you by the way you made them feel when they were with you.

You can not change your future, but you can change your habits and surely your habits will change your future.

Never stop fighting until you arrive at your destined place that is, the unique you. Have an aim in life, continuously acquire knowledge, work hard and have perseverance to realize the great life.

When you feel one can't understand your feelings from your words be silent.

Mistake increases your experience and experience decreases your mistakes. If you learn from your mistakes then others learn from your success.

Don't compare your life to others, there's no comparison between the sun and moon. They shine when it's their time.

Dream is not that which you see while sleeping it is something that does not let you sleep.

LIFE DURING AND AFTER COVID

Ku. Ishika S Kamble

Std. 11th Sci.

" With the growing darkness covid-19 engulfing the entire world, forcing people to stay home, silencing the busiest places of the world with a wave of fear and death , there has been some ray of light on environmental issues. It is unfortunate that such a pandemic that claims millions of lives in bringing such a change on environment when we should have acted long back, which would have prevented this in the first place.

Effect on student life

I want to share my experience on the covid-19 lockdown and unlock for student's life. During this corona virus time as being student has advantages and disadvantages. I was initially happy about the virus because there was a lock-down all over India there were no schools and colleges. Initially enjoying all the day with playing games, watching movies, right from the morning to the night at once, an instant of time, I thought there was no movie for to watch waiting for unlocking situation to meet friends and relatives, still, things are not settled to meet the friends and relatives.

Slowly taking online classes after some time in the lockdown period. Initially online classes feel better, where there was a complete change in the situation of the class's atmosphere. After a month came to know that there are lots of disadvantages and advantages to this type of education, finally came to know that this virus is not a blessing to students' further life to adjust the online mode of education. The shift in education is totally different from all my education career. This type of online courses seen in time to adjust in college courses.

Advantages :

There are no significant advantages because there is a huge loss in jobs, lives and the economy of the country. But speaking about the children, there are some advantages. During school and college holidays students can use their quality time in studying and the other activities in which they are interested, spend time in the house by not going out and enjoy watching movies and do some craftwork, time to spend with family, best time to

spend with grandparents, cousins, mother, father and other relatives as there is ample time to spend moreover, every one is doing work from home. There is no need to step out of the house and meet with relatives you can pick the phone and call them and talk which builds more family relations. Watching a movie along with the family and enjoying it can only happen now at this time, spend time with parents and explain career planning view and brainstorm them for stepping towards proper future path.

Saving time to avoid transportation time, prayer, sports, chatting with friends spending five to six hours of the quality time for the online classes. Whereas in the school, spend 10 hours getting more time for the self study, if we use in the proper way of avoid watching movies and playing mobile games.

Disadvantages

Main disadvantages of online classes for students are :

The adoption rate is around 50-60% whereas in the classroom the adoption was around 80-90%. While attending online classes the eyes of the students get strained due to long hours in front of the blue screen. Small children like the play school and primary grades must not have

this type of class because they have low concentration power, and these small kids do not have the ability to sit for a longer time in front of the blue screen.

Lots of poor students do not have access to laptops and computers , all these students are naive, think there should not be this dispartes education. Surely there are lot of diadvantages. Factors like there are no exam, students are being given maximum marks by the internals. This may impact their career in the future. These factors are going to be a foreshadow to the child's further life on this note, want to say that students are missing the days in the schools and colleges. Hoping the government take good decision on education with clear instructions as early as possible to avoid the situations that occurred by covid-19 pandemic.

The year 2020, when it started we all celebrated it with full energy but we did not know what this year is going to bring us. However in Nov.2019 Wuhan city. China already had case covid-19. Soon it got spread across different countries. The first case in India was reported on 30th january in the states of Kerala. The first case in America was also reported in January and likewise many countries

reported their first cases in January. By now almost every country is dealing with corona virus has effected almost every aspect of our lives, whether it is our economy, education system dressing style, now it seems mask and gloves have become an important part of our attire, the way we greet each other everything has changed. It seems we are accepting the fact that we will have to live with this virus and we have to bring back our lives into the track.

Once the lockdown was announced in India it was evident that schools , offices, travelling, any other services could not operate. So during this lockdown, we came across the concept of working from and studying from home as well the world shifted to video conferencing for extended 5th time continuing from march and this phase is being called unlocking because the government has started giving some relaxations like offices, construction work, airlines are resuming their work but till now there are no relaxations for the education sectors, however there are speculations to start the schools, colleges, educational institute by July.

Conclusion :

The system around us has changed a lot but surely this change is for our betterment. The internet and technology are playing a great part of taking us forward during this period of lockdown most importantly education has also found a way to reach the students that too through an efficient and proven way of e-learning. All the teachers need to do is choose the right platform.

A FRIEND

A Friend is someone
who leads you
from darkness
to light

A friend is someone
who reaches for your hand
but touches your heart

A friend is someone
who is always with you in
your sorrow and happy
moments.

A friend is someone
who is hard to find
hard to lose
and impossible to forget

A Friend is Someone
Who knows all about you
and loves you anyway

Ku. Tejaswini Mehar
11 th (Science)

BEAUTY OF NATURE

Ku. Tejas Thombre

11th (Science)

The word nature is a commonly used word.

This word is used in a variety of contexts perhaps the most important reference is the multiple species of plants, animals, wildlife, and all that the earth contains from topography such as mountains, valleys, beaches, seas and forests. The beauty of nature is characterized by its beauty resulting mainly from the wonderful diversity of living organisms that exist in various parts of the earth. As well as the unique terrain of mountains, water, plateaus and forest, Each of these features is distinguished by a special beauty that distinguishes it from other terrain, and this great diversity gave people wide spaces to seek calm tranquility.

Man by nature is a creature eager to taste beauty , and there is nothing more beautiful than nature. The manifestation of the beauty of nature are many. Where as when a person turns his face, he will inevitably find a manifestation of these appearances. Perhaps the most striking of these is the unique diversity in the colours around us, which created a wonderful natural

painting. Other manifestations include variations in sizes, shapes, even among the creatures of the same species. On the other hand, one of the greatest manifestations of nature's beauty is the beautiful smell of certain creatures, such as flowers, and certain kinds of fruits, especially citrus, which is accompanied by seasons and certain times; like the smell of the earth after the rain.

If you truly love nature
you will find beauty everywhere.

The beauty of nature around us is one of the greatest blessing of God. This beauty allows us to choose places and many destinations for the sake of rest, recreation and the best of times.

The beauty of nature has always been the first inspiration for artists and creators around the work. This is evident by the vast number of works of art, poetry and music that have attracted people around the world, and which revolve around the beauty and charm of nature. The beauty of nature is an important source of income for many countries of the world, natural places are a tourist attraction that helps countries to improve their

economic level, and thus emerged many of the areas that are famous for their natural beauty unspeakable, the most prominent of these areas : the Amazon River , The Dead sea, the Jeita Grotto, Mount Teppel, the puerto Princesa River, the Iguazu Falls, and others. A global competition to select the seven natural wonders has been held, and perhaps the most notable achievement of this list is the global spotlight on some areas that have not been so popular, thus contributing to a greater number of visitors than ever before.

Nature always wears the colours of the spirit.

We often forget how much humans depend on nature. Even city dwellers living in modern skyscrapers need air to breathe, water to drink

and food to eat, all of which are provided by nature.

Unfortunately, this Environment has come under serious threat. This threat is almost entirely due to human activities. Therefore, there is an urgent need to save the Environment.

Ways of Saving Environment.

- ★ Planting trees should be given massive attention
- ★ Waste management is a powerful way of protecting the environment.
- ★ Use Reusable Bags
- ★ Recycle
- ★ Use Reusable Beverage containers.
- ★ Save Electricity
- ★ Save Water

" Always begin anew with the day, just as nature does, It is one of the sensible things that nature does"

Discovery of a super massive object of the centre of the galaxy

Santanu P. Nagose

11th (Science)

A black hole is a region of spacetime where gravity is so strong that nothing - no particle or even electromagnetic radiation such as light can escape from it. The 2020's Nobel prize in physics is shared among three laureates about their discoveries of black hole. These Nobel Laureates are Sir Roger Penrose who

is an English mathematical physicist and mathematician. Reinhard Genzel who is a German Astrophysicist and Andrea M. Ghez who is an American astronomer and professor in physics and Astronomy.

In January 1965, Roger Penrose proved that there is a blackhole at the centre of the milkyway galaxy

and it hides a singularity in which all known laws of nature cease. With his mathematical methods Roger Penrose showed that the general theory of relativity leads to the formation of the blackholes. The articles and research papers in which his work is described in detail are still considered as an important contribution to the general theory of relativity since Albert Einstein.

Reinhard Genzel and Andera Ghez were involved in observing the stars at the centre of the galaxy,

focused on a region called sagittarius .A big question back in 1990's was what is at the centre of the milky way galaxy. Since that time Genzel and Ghez led the team of astronomers making precise observations for years. Using world's largest telescope, they developed the method to see through the clouds of interstellar gas and dust. Their work gave us the evidence that an invisible and extremely heavy object governs the orbits of stars at the centre of our galaxy.

Genius is one percent inspiration and ninety-nine percent perspiration. - *Thomas Edison*

Imagination is more important than knowledge. Knowledge is limited. Imagination encircles the world. - *Albert Einstein*

We need to create a world that is equitable, that is stable and a world where we bear in mind the needs of others, and not only what we need immediately. We are all in the same boat. – *Kofi Annan*

No matter what is the environment around you, it is always possible to maintain brand of integrity. - *Dr. APJ Abdul Kalam*

When nobody celebrates you learn to celebrate yourself. When nobody else compliments then compliment yourself. It's not up to other people to keep you encouraged. It's up to you. Encouragement should come from the inside. - *Joel Osteen*

The function of education is to teach one to think intensively and to think critically. Intelligence plus character – that is the goal of true education. – *Martin Luther King*

कोविड - १९ जनजागृती व मदत अभियान

भाजी बाजारात सुरक्षित अंतर रखण्याबाबत
जनजागृती

'आरोग्य सेतू अॅप'बाबत जनजागृती

घरगुती फेसमॉस्टक तयार करून ग्रामीण भागातील गरजूना वाटप करणे.

सॅनिटायझर वाटप

जीवनावश्यक वस्तू व धान्य वाटप

क्षणचित्रे

दक्षता शपथ

राष्ट्रीय एकता शपथ

वृक्षारोपण, पानवाडी, ता. आर्वी, जि. वर्धा.

निबंध व वित्रकला स्पर्धा, पानवाडी

राष्ट्रीय युवादिन

'आजादी का अमृतमहोत्सव'

क्षणचित्रे

कबड्डी कार्यशाळेत खेळाढूना मार्गदर्शन
करताना श्री. संजय भारगव

अद्यायावत व्यायामशाळा पूजन

व्यायामशाळेत नियमित सराव करताना विद्यार्थी

विद्यार्थ्यांची व्यायाम शाळेला भेट

कबड्डी कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना
प्रशिक्षक श्री. श्याम जुवारे

कबड्डी कार्यशाळा

क्षणचित्रे

निबंध व चित्रकला स्पर्धा : पांढरकवडा

निबंध व चित्रकला स्पर्धा : पांढरकवडा व पारधीबेडा

निबंध व चित्रकला स्पर्धा : पांढरकवडा

ग्रामस्वच्छता : पांढरकवडा

ग्रामस्वच्छता : मंदिर परिसर, पांढरकवडा

मार्गदर्शन : रत्नदान श्रेष्ठदान जागृती कार्यक्रम

वार्षिक अहवाल

राष्ट्रीय सेवा योजना पथक नियमित उपक्रम

सत्र २०२०-२०२१ मध्ये राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या नियमित उपक्रमांना जून २०२० पासून प्रारंभ झाला. नियमित उपक्रमांच्या माध्यमातून राष्ट्रीय सेवा योजनेची उद्दिष्टे, स्वसंयोगकाची कर्तव्ये, स्वयंसेवकाची आचारसंहिता, स्वयंसेवकाची सामाजिक बांधिलकी इत्यादींबाबत त्यांच्यात जागृती निर्माण युवक युवर्तींना राष्ट्रीय सेवा योजनेत सहभागी केले जाते.

आंतरराष्ट्रीय योग दिवस :

महाविद्यालयात २१ जून हा दिवस आंतरराष्ट्रीय योग दिवस म्हणून रासेयो पथक व शारीरिक शिक्षण विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने महाविद्यालयाद्वारा ऑनलाईन पद्धतीने साजरा करण्यात आला. महाविद्यालयाचे शारीरिक शिक्षण विभाग प्रमुख डॉ. सुशील चव्हाण यांनी प्राणायम व विविध आसन प्रात्यक्षिकाद्वारे करून दाखविले व त्याचबरोबर आसनांची शास्त्रोक्त माहिती दिली. तसेच आसन व प्राणायाम यांचे महत्त्व सांगितले. प्रा. डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत यांनी योगासन व आरोग्य यांचा मेळ राखून आपण आपले जीवन आनंदी ठेवावे असे सांगितले. या कार्यक्रमात विद्यार्थी, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी सहभागी झाले.

राष्ट्रपिता महात्मा गांधी जयंती :

दि. ०२ ऑक्टोबर २०२० रोजी राष्ट्रपिता महात्मा गांधी जयंती व जागतिक अहिंसा दिन साजरा करण्यात आला. या दिनाचे औचित्य साधून मौजा पानवाडी, ता. आर्वी, जि. वर्धा येथे वृक्षारोपण कार्यक्रम घेण्यात आला. याप्रसंगी श्री. पुरुषोत्तम भुतडा सरपंच, मा. श्री. भरतभाऊ भुतडा, अध्यक्ष, शाळा व्यवस्थापन समिती, मा. श्री. नौशाद अली, पोलीस पाटील, श्री. दीपक लाहोटी तसेच रासेयो कार्यक्रम अधिकारी डॉ. राजेश देशपांडे, डॉ. राजकुमार मून, डॉ. सुशिल चौहान, प्रा. राजेंद्र वरकल व विद्यार्थी उपस्थित होते.

दक्षता जनजागृती सप्ताह :

महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने दिनांक २७ ऑक्टोबर ते ०२ नोव्हेंबर २०२० दक्षता जनजागृती सप्ताह साजरा करण्यात आला. प्रत्येक नागरिकाने सदैव सचोटी एकात्मता या तत्वांच्या पूर्ततेसाठी सतर्क व कटिबद्ध राहण्याची दक्षता घ्यायला हवी तसेच भ्रष्टाचाराविरुद्ध लढ्यात सहकार्य केले. पाहिजे याकरिता 'दक्षता शपथ' घेण्यात आली. या कार्यक्रमात शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी सहभागी झाले.

राष्ट्रीय एकता दिन :

महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने दिनांक ३१ ऑक्टोबर २०२० रोजी सरदार वल्लभभाई पटेल यांच्या जयंतीनिमित्त 'राष्ट्रीय एकता दिन' साजरा करण्यात आला. राष्ट्राची एकता, अखंडता व सुरक्षितता अखंड राहावी याकरिता 'राष्ट्रीय एकता शपथ' घेण्यात आली. या कार्यक्रमात शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी सहभागी झाले.

राष्ट्रीय युवा दिन :

महाविद्यालयाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने दिनांक १२ जानेवारी २०२१ रोजी स्वामी विवेकानंद जयंतीनिमित्त 'राष्ट्रीय युवा दिन' साजरा करण्यात आला. याप्रसंगी आयोजित कार्यक्रमात अध्यक्ष म्हणून

महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत, उपप्राचार्य प्रा. सुरेश पवार, रा.से. यो. कार्यक्रम अधिकारी डॉ. राजेश देशपांडे, प्रा. प्रवीण बैस व डॉ. सुमेध धनवीज यांची उपस्थित होती. दीप प्रज्वलनाने कार्यक्रमाची सुरुवात झाली. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक करताना डॉ. राजेश देशपांडे म्हणाले “स्वराज्य निर्माते छत्रपती शिवाजी महाराज यांना घडविणाऱ्या राजमाता जिजाऊ व तल्लख बुद्धिमत्ता असलेले भारतीय संस्कृतीचे अभ्यासक तसेच तरुण वर्गाचे प्रेरणास्थान स्वामी विवेकानंद यांनी आपल्या अतुल्य कर्तृत्वाने समाजापुढे एक आदर्श घडवलेला आहे. अशा महान व्यक्तींच्या जयंतीनिमित्त त्यांच्या कायचे स्मरण करून त्यांच्या कार्यातून प्रेरणा घ्यायला हवी. आवश्यकता असेल तेव्हा समाजासाठी, देशासाठी बलिदान देण्यासाठी तत्पर असावे. सत्य, स्वाभिमान व समर्पण याद्वारे विवेकानंदांनी तरुण वर्गापुढे एक आदर्श उभा केलेला आहे. तरुणांनी यातून प्रेरणा घेऊन नवा इतिहास घडवायला हवा.” प्रा. प्रवीण बैस आपले मनोगत व्यक्त करताना म्हणाले, “स्वामी विवेकानंदांवर अगदी बालपणापासून झालेल्या संस्कारांचा प्रभाव त्यांच्या संपूर्ण व्यक्तिमत्त्वावर आढळतो. नरेंद्र दत्त ते विवेकानंद हा त्यांचा प्रवास अत्यंत प्रेरणादायी आहे. त्याचप्रमामे छत्रपती शिवाजी महाराजांनाही बालपणापासून जीजाऊंनी संस्कार दिले त्यामुळे स्वराज्याची स्थापना होऊ शकली. या महान कार्यात शहाजी राजाचे योगदान विसरत येण्यासारखे नाही.”

कार्यक्रमाचे अध्यक्ष डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत याप्रसंगी मार्गदर्शन करतांना म्हणाले की, “राजमाता जिजाऊ आणि स्वामी विवेकानंद हे भारत देशाच्या भूमीत जन्मले याचा आम्हाला सार्थ अभिमान आहे. राजमाता जिजाऊंच्या संस्कारांमुळे शिवाजी महाराजांसारखे छत्रपती राजे घडले तर विवेकानंदाच्या तत्वनिष्ठ विचारांमुळे भारताचा बलशाली तरुणवर्ग घडताना दिसतो. विवेकानंद हे संन्यासी योध्दा होते. त्यांनी स्वतःच्या भौतिक सुखाची अपेक्षा न ठेवता स्वतःसाठी वैराग्य मागितले. त्यांनी तरुणांना निर्भय व शूर बनण्याची प्रेरणा दिली. स्वामी विवेकानंदांनी सांगितलेल्या मार्गवर युवावर्ग चालत असेल तर आपल्या देशाचे भविष्य निश्चितपणे उज्ज्वल असणार आहे.”

राष्ट्रीय युवा दिनाच्या निमित्ताने आयोजित कार्यक्रमात कु. मोहिनी बोटकुले, कु. श्रेया दाते, कु. चैताली गजभिये व शुभम दुबे या विद्यार्थ्यांनी आपले मनोगत व्यक्त केले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन कु. निकिता इंगोले हिने तर आभार प्रदर्शन कु. सलोनी शंभरकर हिने केले. राष्ट्रीयातीने कार्यक्रमाची सांगता झाली.

आजादी का अमृत महोत्सव सहभाग :

भारत सरकार, पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, महाराष्ट्र शासन व रोसेयो विभाग मंत्रालय कक्ष महाराष्ट्र राज्यशासन उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मुंबई यांच्या निर्देशानुसार भारताच्या स्वातंत्र्याची ७५ वर्षे पूर्ण झाल्याप्रित्यर्थ ‘आजादी का अमृत महोत्सव’ हा उपक्रम साजरा करण्यात आला. या उपक्रमांतर्गत दि. १२/०४/२०२१ रोजी महात्मा गांधी पुतळा वर्धा ते सेवाग्राम आश्रमार्पयत सायकल रळीचे आयोजन करण्यात आले होते. श्रीपाल मारवडे बी.ए. (आर.एस.) भाग-३, वैभव हेंबाडे बी.ए. (आर.एस.) भाग-२ व अश्विन अंबुरे, बी.ए. (आर.एस.) भाग-१ हे स्वयंसेवक तसेच कार्यक्रम अधिकारी डॉ. राजेश देशपांडे व प्रा. मिलिंद माने सहभागी झाले होते.

सर्वोत्कृष्ट स्वयंसेवक पुरस्कार :

रा.तु.म.नागपूर विद्यापीठाद्वारा प्रदान करण्यात येणाऱ्या सत्र २०१९-२० चा सर्वोत्कृष्ट स्वयंसेवक पुरस्काराकरिता महाविद्यालयातील निलेश बोबडे, बी.ए. (आर.एस.) भाग-२ ह्या रा.से. यो. स्वयंसेवकाची निवड करण्यात आली.

डॉ. राजेश देशपांडे
रा.से.यो. कार्यक्रम अधिकारी

शारीरिक शिक्षण व क्रीड़ा विभाग

आधुनिक युग यंत्र का युग है। इसमें मनुष्य ने अपने शरीर का इस्तेमाल धिरे धिरे कम कर दिया है। इसलिए शारीरिक स्वास्थ कम होता जा रहा है। और वह बिमारियों का घर बनते जा रहा है। वर्ष २०२० में करोना वायरस ने पूरे विश्व को प्रभावित किया उस समय सभीको समझा की शारीरिक स्वास्थ का महत्व क्या है। आयुष मंत्रालय ने सभीको योग करने व योग्य दिनचर्या को अपनाने की सलाह दी। सामाजिक दूरी का पालन व अपनी रोगप्रतिरोधक क्षमता बढ़ाने इन दो ही बातों पर सभी का जोर रहा। शारीरिक शिक्षण विभाग हमेशा प्रयास करता है कि शारीरिक गतिविधियों में छात्रों को ज्यादा से ज्यादा सहभागी करवायें जिससे उनका शारीरिक स्वास्थ बढ़े व रोग प्रतिरोधक क्षमता भी विकसित हो। सत्र २०२०-२१ में लॉकडाउन के कारण बहुत कम शारीरिक गतिविधियों के कार्यक्रम आयोजित किए गए। कार्यक्रमों की जानकारी अग्रलीखित है।

१) ऑनलाई स्वास्थ व पोषण संबंधित प्रश्नमंजुषा का आयोजन महाविद्यालय के छात्रों के लिए लॉकडाउन के समय में किया गया। जिसका उद्देश छात्रों को पोषीत आहार के विषय में ज्ञान उपलब्ध करवाना था।

२) अंतर्राष्ट्रीय योग दिवस :— २१ जून को प्रत्येक वर्ष अंतर्राष्ट्रीय योग दिवस का आयोजन किया जाता है। इस साल लॉकडाउन के कारण ऑनलाईन योग दिवस का कार्यक्रम शारीरिक शिक्षण विभाग द्वारा किया गया। जिसमें आसन, सूर्य नमस्कार, प्राणायम व शुद्धदी क्रियाओं का अभ्यास व प्रदर्शन किया गया।

३) महाविद्यालय के छात्र जो वेटलिफिटिंग खेल से जुड़े हैं उसका अभ्यास बंद न हो इसके लिए छात्रों के घरों तक रॉड व प्लेट्स उपलब्ध करवाए गए व उनका अभ्यास नियमीत चलता रहे सिके लिए SAI के वेटलिफिटिंग की लींक भी छात्रों को उपलब्ध करवाई गई।

४) लॉकडाउन के समय जब वर्धा जिल्हा दंडाधिकारी ने मैदान पर सराव करने की अनुमती प्रदान की उसी समय से पुलिस भर्ती का अभ्यास करनेवाले व महाविद्यालय के छात्रों के अभ्यास के लिए महाविद्यालय का क्रीड़ागांण व व्यायामशाला उपलब्ध करवाई गई।

५) कबड्डी प्रशिक्षण कार्यशाला : महाविद्यालय के शारीरिक शिक्षण विभाग ने महाविद्यालय के छात्रों व परिसर के आस-पास के गाव के बच्चों के लिए १७ दिवसीय कबड्डी कौशल्य प्रशिक्षण का आयोजन किया जिसमें ७६ बच्चों ने भाग लिया कार्यक्रम का उद्घाटन शिक्षा मंडल के सभापती श्री. संजय भार्गव ने किया व उन्होने बच्चों को बताया कि खेल हमें जीवन की बाधाओं को पार करना सिखाता है इसलिए सभी ने खेलों में सहभागी होना चाहिए। कार्यशाला प्रशिक्षक श्री. मेघश्याम जुवारे जो वर्धा जिल्हा में कबड्डी के क्षेत्र में एक बड़ा नाम है उन्होने १७ दिन तक छात्रों को कबड्डी के विभिन्न कौशल्य का ज्ञान प्रदान किया।

६) राज्यस्तरीय मैदानी स्पर्धा के लिए चयन : महाविद्यालय के ०६ छात्रों ने जिल्हास्तरीय मैदानी स्पर्धा की चयन प्रक्रिया में सहभाग लिया जिसमें १) भावना बावणे ने गोलाफेक स्पर्धामें स्वर्ण व २) वैभव नेहारे २०० मी दौड़ में स्वर्णपदक प्राप्त किया व राज्यस्तरीय स्पर्धा चयन प्रक्रिया में अपना स्थान सुनिश्चित किया।

७) राष्ट्रीय कार्यक्रमों का आयोजन : शारीरिक शिक्षण विभाग द्वारा विभिन्न राष्ट्रीय कार्यक्रमों जैसे स्वतंत्रता दिवस गणतंत्रता दिवस व महाराष्ट्र दिवस जैसे राष्ट्रीय कार्यक्रमों का आयोजन किया गया।

डॉ. सुशील चौहान
संचालक, शारीरिक शिक्षण विभाग

श्री देवीदास ज. हातेकर ग्रंथालय

महाविद्यालयाचे ग्रंथालय अत्याधुनिक सोयीनी सुसज्ज्य असून संपूर्ण ग्रंथालय संगणीकृत आहे. ग्रंथालयाची स्वतंत्र वास्तू असून वाचकांची सोय लक्षात घेता विविध दालनांची सोय करण्यात आलेली आहे. अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर प्रत्येक विद्यार्थ्यास करता यावा, यासाठी ग्रंथालय अग्रेसर आहे. ग्रंथालयाची ज्ञानसंपदा वृद्धिदंगत होत असून वाचन संस्कृती वाढावी म्हणून ग्रंथालय सातत्याने प्रयत्नशील आहे. कोविड-१९ या संक्रमण कालावधीत सर्व नियमांचे पालन करीत ग्रंथालय निरंतर सेवा देत आहे.

ग्रंथ खरेदी :

सत्र - २०२० - २०२१ या कालावधी ग्रंथालयामध्ये विविध विषयांची ग्रंथ, संदर्भ ग्रंथ व नियतकालिके खरेदी करण्यात आली. तसेच N-List डाटाबेसचे नूतनीकरण करून (E-Book 9700+, e-journals 6000+) e-Books, E-journals उपलब्ध करून देण्यात आले.

वाचक प्रबोधन :

महाविद्यालयीन नवप्रवेशित विद्यार्थ्यांना ग्रंथालयाची माहिती व्हावी या दृष्टीने, कनिष्ठ व एम.सी.व्ही.सी. विभागातील सर्व विद्यार्थ्यांना माहिती साक्षरता अंतर्गत मार्गदर्शन करण्यात आले. तसेच, ग्रंथालयातील प्रत्येक विभागाची सविस्तर माहिती, ग्रंथालयाचे कामकाज, नियम, सेवा व एन.आर. सी. अंतर्गत पुरविण्यात येणाऱ्या सेवांची माहिती, 'माहिती साक्षरता' या उपक्रमांतर्गत देण्यात आली.

ग्रंथालयीन सेवा :

ग्रंथालय Softlib Software द्वारे पूर्णतः संगणकीयकृत आहे. ग्रंथालयामार्फत वाचकांकरिता विविध सेवा दिल्या जातात. यामध्ये प्रामुख्याने प्रतिरूप सेवा, प्रिंटिंग (B/W & Colour) सेवा, पुस्तकपेढी योजना, Scanning सेवा, देवाणघेवाण, CAS व SDI सेवा, OPAC सेवा व NRC विभागांतर्गत इंटरनेट वई-मेल सेवा दिल्या जातात.

ग्रंथपेढी योजना :

ग्रंथपेढी योजने अंतर्गत गरीब व होतकरु विद्यार्थ्यांना वर्षभरासाठी विनामूल्य पाळ्य पुस्तकाचे संच देण्याकरिता ग्रंथपेढी योजना राबविली जाते.

डॉ. एस.आर. रंगनाथन जयंती व ग्रंथपाल दिवस :

ग्रंथालयशास्त्राचे जनक डॉ. एस.आर. रंगनाथन यांच्या जयंतीचा कार्यक्रम ग्रंथपाल दिवस साजरा करण्यात आला होता.

ग्रंथ समीक्षा स्पर्धा :

विद्यार्थ्यांची वाचन संस्कृती वृद्धिदंगत व्हावी तसेच आपले विचार मांडता यावे या दृष्टीने ग्रंथ समीक्षा स्पर्धेचे आयोजन ग्रंथालय विभाग व महिला कक्ष यांच्या संयुक्त उपक्रमातून करण्यात आले. यामध्ये विविध ग्रंथांवर समीक्षात्मक लिखाण करण्यात आले.

डॉ. वैशाली उगले
ग्रंथपाल

WOMEN CELL REPORT 2021

In view of the ongoing Covid19 circumstances and following the guidelines a webinar was organized by the Women Cell on "Virginity, Society, Marriage & Medical view" in collaboration with Ramakrishna Bajaj Agriculture College, Acharya Shrimannarayan Ploytechnic and Rural Institute Pipri on July 3, 2020. Dr. Indirajit Khandekar, Professor & Head of the Dept, Forensic Medicine & Toxicology, Mahatma Gandhi, Institute of Medical Science, Sewagram was the distinguished speaker on the occasion. There were 207 participants in the webinar. The webinar was organized on zoom platform and youtube live streaming.

Amidst the present unfavorable conditions due to covid-19 pandemic majority of the students' have gone through diverse experience which there were by them in the essay competition on "Life before and after Covid pandemic" organized on Feb 8, 2021. The total participants in the competition were 102. Making the students realize the importance of blood donation and awareness program was orgnized on Feb 9, 2021. Ms. Rozalin Mary Nitin Palikar, MSc Nursing student of Kasturba Nursing College, Sewagram guided the students on the occasion. Total 97 students attended the programme.

To evaluate the students' critical thinking and reasoning a book review competition was held on Feb.16th, 2021, There were 42 participants in the competition.

A webinar was organized on the special occasion of "International Women's Day" on " Social changes during lockdown' Eminent counselors from Chetna Vikas Kendra, Mrs. Sujata Lohkare and Mrs. Sandhyatai Satpute were the guest speakers.

Prof. B.G. Samuel

(Convener)

Women Cell

क्षणचित्रे

पल्स पोलिओ लसीकरण जागृती

डॉ. एस.आर. रंगनाथन जयंती

व्याख्यान 'गुरुशिष्य पंरपरा'
डॉ.पुष्पा तायडे

निबंधस्पर्धा : कोविडपूर्वी व नंतरचे जनजीवन

वेबिनार : डॉ. इंद्रजित खांडेकर व सुजाता लोहकरे

